

Ситни прилози

ПЕРЈАНИЦИ

Кад је ријеч о Његошу и његову раду на организовању државне власти у Црној Гори, не смије се хитке прећи преко постанка важног органа те власти — перјаника. Перјаници су заведени истовремено кад и сенат и гвардија. Савременик Његошев, члан гвардије, Саво Матов Мартиновић у своме животопису, који смо на другом мјесту већ цитирали, каже на једном мјесту, између осталог, „постави 12 сенатора 30 перјаника и капетане“. Из тога би слиједило, да је прва организована, наоружана, стална, једино владици потчињена и плаћена снага бројила 30 људи. Перјаници су саставни, извршни орган организоване од Његоша власти. Али то није њихова једина функција. Перјаници су и тјелесна стража, или боље речено чувари владичине безбједности. Као такви они су били врло блиски владици, познавали су све покрете и радње његове, извршавали његове одлуке и жеље, и непосредна наређења, за која сенат није морао, а често ни могао, ни смио знати. Перјаници су били најпоузданији и најповјерљивији, владару лично одани људи. Они су били свјесни те своје важне функције и према томе су и наступали, и вршили често деликатне, често и врло тешке, пуне опасности по живот, а често и врло сурове задатке.

Централа црногорска државна власт Његошева времена, укључујући у ту власт и перјанике, била је по носиоцима те власти (сенатора и гвардије и перјаника) надплеменска, али у исто вријеме и власт племенских и јаких братстава експонената. Њих је номинално постављао владика, али та владичина власт као владара, постављања функционера није смјела бити у супротности са вољом и жељама племена и у племену јаким братстава, или како се онда, а и доцније, то називало „јачица“. Сенатори су били најупливији људи у племену. Њихова моћ је лежала у моћи племена и њихову упливу и угледу у племену, а не само у звању и функцији сенатора. Тим се и објашњава околност да су сенатори нарочито у почетку рада сената, иступали врло самосвјесно, често и против мишљења и жеља владичиних. С временом се таква став, с јачањем владареве моћи, губи и сенат постаје послушно оруђе у рукама црногорских кнежева. И одређивање гвардије и перјаника вршено је под истим условима, само што је круг племена и братстава из којих се узима гвардија и перјаници ра-

стао према броју њих самих. Другим ријечима, растао је број племена и братстава, која су добијала директног посредника и заступника код владара. За перјанике су узимани млади, одлучни и храбри људи. На тјелесну снагу и љепоту полагано је врло много. „Лијеп као перјаник” био је уобичајен израз у Црној Гори, кад се чија тјелесна љепота хтјела нарочито да нагласи. Нарочита пажња је поклањана наоружању и одијелу перјаника. То су били људи, који су се и на тај начин истицали као најупадљивији и најучљивији међу осталима Црногорцима у простом народном домаће израде одијелу. И по своме поријеклу и по својој младости, и по богатству одијела и оружја перјаници су, махом, изазивали дивљење и завист простих црногорских ратника. А и интимна приближеност владару чинила је функцију перјаника врло завидном. Перјаничка служба била је, како је већ напоменуто, многострука. Перјаништво је, у примитивним друштвеним приликама времена у коме је организовано, постало врста врло значајне школе и средина из које су с временом регрутовани важни и најважнији војни и грађански функционери у Црној Гори. Низ врло познатих црногорских јунака и војних заповиједника и војвода, као и бројни племенски капетани и виши грађански функционери, прошли су кроз ту школу.

Перјаници су били, у приликама, стиснута, гвоздена песница владарева, па и Његоша као таквог, која је наносила смртоносан ударац ономе коме је, буд из којих разлога, била намијењена; они су извршавали смртне пресуде стријељањем оних које је сенат пресудио на ту казну, али је било убистава и без пресуде, најчешће из политичких побуда. Наш извор, савременик тројице посљедњих Петровића на престолу, износи неколико случајева кад је успио, сопственом иницијативом, да људе спасе од такве смрти. Али перјаници нијесу били жандарми. Они су извршитељи судских пресуда и владарских одлука, али су и тјелесна стража, и повјерљиве личности владара, извршиоци смјелих и деликатних мисија и подухвата: судије, савјетници, војни заповједници, јунаци. То је била, у прво вријеме свога битисања, нарочита наоружана институција, једна специфичност из доба формирања црногорске државе из необично развијених племенских индивидуалитета. Сјајно одјевени и богато наоружани, млади и смјели, владареви чувари, његова десна рука, око и ухо, нарочита врста племенских посредника, перјаници су изазивали код народа и страх, и поштовање, и завист. Такав је био перјаник доба Његошева, кнеза Данила и првог периода владавине Николе I. Функција перјаника свела се коначно, крајем владавине Николе I, на војнички организовану чету тјелесне владареве страже.

Ми ћемо изнијети, на основу аутентичних савремених докумената, како је спољно изгледао, један перјаник нашег Његоша. То сазнајемо из детаљног пописа оружја и предмета одјеће који је извршен посље смрти тога перјаника.

1849 године, крајем маја или почетком јуна, допутовао је у Београд Његошев перјаник Никола Пејовић. Ми немамо података с каквим задатком је дошао. Али се, с обзиром на удаљеност Цетиња од Београда, на тешкоће путовања и друге неповољне за путовање околности, може претпоставити да је Пејовић имао да изврши неки одређени му задатак. Како било, тек он се почетком јуна нашао у Београду. У Београду је у то вријеме косила колера. И наш Никола Пејовић је 7 јуна подлегао тој опакој болести.

Управа вароши Београда писмом од 7 јуна 1849, бр. 1816, обавјештава „Његову светлост господара и владика црногорског и брдског, Петра Петровића Његоша”, како у писму стоји, да је његов перјаник Никола Пејовић умро од колере. Писмо обавјештава даље, да је сапутник преминулог Пејовића Димитрије Јанковић поднио Управи вароши Београда неки тестаменат почившег Пејовића. Код овог Јанковића нашао се кључ од „путне торбе”, како у писму стоји, почившег Николе. Управа вароши Београда, по обичају који је владао у оно вријеме код те Управе, извршила је попис ствари почившег Пејовића. У путној торби нађено је **440 цванцика у новцу, сребрани нож, виљушка и позлаћена кашика**, те један прстен са „**финим белим каменом**”, како се у писму каже. Сапутник почившег Пејовића, Дим. Јанковић тврдио је у Управи вароши Београда да су тај новац и ствари нађене у путној торби његова својина, и тражио је од Управе да му их изда. Међутим, управа је, очигледно, посумњала у вјеродостојност Јанковићеве тврдње, па је одбила да му изда те ствари и новац, а о читавој ствари извијестила Његоша, тражећи од њега обавјештење. Остале ствари Управа је писмалом и са списком послала у Црну Гору. Те ствари се састоје из дјелова оружја и одјеће. Списак, према очуваном концепту, гласи:

1. 2 мале сребром оковане пушке,
2. 1 велика, сребром окована пушка,
3. 1 велики, сребром оковани нож,
4. 1 кесе, фишеклије две с пулијама, (руски назив за фишеке, Н. Ш.),
5. 1 токе сребрне,
6. 1 цамадан срмали,
7. 1 бела долама, (поред те ријечи било је написано: гуњина, па прецртано. Н. Ш.).
8. 1 фес велики,
9. 1 тараболос свилени (појас),
10. 1 силав.
11. 1 Џибук с такумом-ћилибаром,
12. 1 струка нова,
13. 1 пиксла пуна енглеског барута,
14. 1 пеленгаће плаве од шајка (црногорске димије, Н. Ш.),
15. 3 пари чарапа,
16. 1 пар доколеница белих сукнених.
17. 1 кеса дуванска,
18. 1 пар опанака прости,

19. 3 кошуље без гаћа,
20. 2 пешкира,
21. 1 торба путна под затвором”.

Ове ствари, са већ цитираним писмом, Управа вароши упутила је Његошу по ученицима гимназије Црногорцима: **Стеваном Перовићем и Петром Пејовићем**, који су одлазили кући. Из писма од 13 јула 1849 г., којим је Његош одговорио Управи вароши Београда, сазнајемо да су ствари примљене на Цетињу и предате Пејовићевој родбини.

„Касателно оних ствари, пише Његош, које су у торби путничкој покојника нашле се, и код тамошњега управителства задржане по причини, што Д. Јанковић говори, да су његове, оне су без сваке сумње права сопственост покојнога Пејовића, почем не само његова фамилија, него и његови садругови перјаници по чистој својој совјести исповиједају, да је он одавде полазећи у Србију понео са собом 306 форинти сребром, један брилијантни прстен и једну сребрну пасату, сирјеч сребрниј нож и виљушку с ожицом позлаћеном”.¹⁾

Зато Владика моли Управу, да новце и прибор пошље ради предаје Пејовићевој породици. Управа је поступила по Његошевој жељи, што видимо из њеног писма Владици од 3 априла 1850 г., и ствари послала у Трст по трговцу Манојлу Стефановићу, који их је, по упутству, предао учитељу у Трсту, Дим. Радисављевићу, ради пошиљке у Црну Гору. Радисављевић је потврдио пријем новца и прибора нарочитом признаницом, датираном у Трсту 18 априла 1850 г. Ова признаница је приложена осталој преписци по овој ствари. (ДАБ, Управа вароши Београда 1849 г.) Писмо од 13 јула 1849 г., са Цетиња, носи оригинални Његошев потпис.

Из списка оружја и одијела перјаника Николе Пејовића видимо како су сјајно били опремљени перјаници из доба Његоша. И не само оружјем, које претставља читаво богатство, и гардеробом која такође претставља лијепу вредност, већ и прибором за јело, и то прибором у сребру и позлаћеном кашиком! Сем опанака, несумњиво од сирове говеђе коже, све је првокласно. Можда и нијесу били баш тако опремљени сви Његошеви перјаници, али, по ономе што знамо о томе, та опрема је, углавном, била приближно једнака код свих перјаника.

Д-р Никола Шкеровић

ПОСЈЕТА ЕНГЛЕСКОГ ПЛЕМИЋА ВИЉЕМА БАРНЕТА ЦРНОЈ ГОРИ

(По историској грађи из Државног архива у Задру)

В. М. Г. Медаковић нам прича у своме дјелу „П. П. Његош посљедњи владајући владика црногорски“ (Нови Сад, 1882, стр.

¹⁾ Касателно = што се тиче; по причини = због тога, узроком; пасата = прибор за јело; сирјеч = а наиме.